

# Розділ 7. АГРАРНЕ, ЕКОЛОГІЧНЕ ТА ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО

## Д. В. БУСУЙОК. ВИДИ ПРИРОДНИХ ТА ІНШИХ КАДАСТРІВ

*Здійснено класифікацію природних та інших кадастрів. Обґрунтовано, що наявна сукупність кадастрів має утворити єдину систему. Оформити цю систему доцільно шляхом прийняття Закону України «Про кадастри». Запропоновано запровадити змішаний земельний кадастр. Це передбачатиме, що органи місцевого самоврядування будуть вести земельний кадастр в межах населених пунктів, а орган виконавчої влади з питань земельних ресурсів, – за межами населених пунктів.*

**Ключові слова:** лісовий кадастр, водний кадастр, земельний кадастр.

*Осуществляется классификация природных и других кадастров. Обосновано, что имеющаяся в наличие совокупность кадастров должна образовать единую систему. Оформить такую систему целесообразно путем принятия Закона Украины «О кадастрах». Предложено внедрить смешанный земельный кадастр. Согласно этому органы местного самоуправления будут вести земельный кадастр в пределах населенных пунктов, а орган исполнительной власти по вопросам земельных ресурсов, – за пределами населенных пунктов.*

**Ключевые слова:** лесной кадастр, водный кадастр, земельный кадастр.

*In the article the classification of cadastres is being carried out. Grounded, that the whole set of cadastres must be formed the integrated system. Such system can be designed by passing the Act of Ukraine «About cadastres». The mixed land cadastre is offered. It means that organs of local self-government will conduct the land cadastre within the limits of settlements, and of executive power of land resources questions, – outside settlements.*

**Key words:** forest cadastre, water cadastre, land cadastre.

Передбачені законодавством кадастри призначені для забезпечення органів державної влади, органів місцевого самоврядування, заінтересованих підприємств, установ, організацій і громадян достовірною та об'єктивною інформацією щодо природного, господарського стану та правового режиму природних ресурсів, природних та інших об'єктів. Законодавець розрізняє широке коло кадастрів, – державний земельний кадастр, державний кадастр родовищ і проявів корисних копалин, державний лісовий кадастр, державний водний кадастр тощо. Проведення класифікації наявних кадастрів дозволить системно, повно, всебічно формувати та надавати зацікавленим суб'єктам кадастрову інформацію. Це у свою чергу підвищить швидкість та ступінь обґрунтованості прийняття ними рішень, зокрема щодо раціонального використання, ефективного розпорядження природними ресурсами, природними об'єктами тощо.

У юридичній літературі провадилось визначення видів природно – ресурсових кадастрів в умовах панування виключної державної власності на землю<sup>1</sup>. Сучасні роботи присвячені окремим аспектам цієї проблематики, зокрема визначенню шляхів законодавчого забезпечення співіснування земельного кадастру з кадастрами інших природних ресурсів<sup>2</sup>. Дослідження існуючих видів природних та інших кадастрів досі не було проведено.

Передбачені чинним законодавством кадастри містять інформацію щодо багатьох природних ресурсів, природних та інших об'єктів. За об'єктами ведення кадастру можна виділити: а) державний кадастр родовищ і проявів корисних копалин; б) державний лісовий кадастр; в) державний водний кадастр; г) державний кадастр територій та об'єктів природно – заповідного фонду; д) державний кадастр природних територій курортів; є) державний кадастр природних лікувальних ресурсів; ж) містобудівний кадастр населених пунктів; з) державний кадастр тваринного світу; е) державний земельний кадастр.

Ведення державного кадастру родовищ і проявів корисних копалин здійснюється відповідно до приписів Кодексу України про Надра<sup>3</sup>, постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку державного обліку родовищ, запасів і проявів корисних копалин» від 31 січня 1995 р. № 75<sup>4</sup>. Родовища, в тому числі техногенні, запаси і прояви корисних копалин підлягають обліку у державному кадастрі родовищ і проявів корисних копалин.

Ведення державного лісового кадастру передбачено Лісовим кодексом України<sup>5</sup>, постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку ведення державного лісового кадастру та обліку лісів» від 20 червня 2007 р. № 848<sup>6</sup>. Державний лісовий кадастр включає: 1) облік якісного і кількісного стану лісового фонду України; 2) поділ лісів на категорії залежно від основних виконуваних ними функцій; 3) грошову оцінку лісів; 4) інші показники.

Ведення державного водного кадастру передбачено Водним кодексом України<sup>7</sup> та постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку ведення державного водного кадастру» від 8 квітня 1996 р. № 413<sup>8</sup>. Державний водний кадастр включає дані державного обліку поверхневих і підземних вод та державного обліку водокористування, які систематизуються за водними об'єктами та їх ділянками, водозбірними басейнами річок та морів, басейнами підземних вод, водогосподарськими ділянками, економічними районами, адміністративно – територіальними одиницями і в цілому в Україні.

Ведення державного кадастру територій та об'єктів природно – заповідного фонду здійснюється відповідно до Закону України «Про природно – заповідний фонд України» від 16 червня 1992 р. № 2456 – XII<sup>9</sup>, Закону України «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000 – 2015 роки» від 21 серпня 2000 р. № 1989 – III<sup>10</sup>, наказу Міністерства охорони навколишнього природного середовища України «Про затвердження Інструкції про зміст та складання документації державного кадастру територій та об'єктів природно – заповідного фонду України» від 16 лютого 2005 р. № 67<sup>11</sup>. Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду містить відомості про правовий статус, належність, режим, географічне положення, кількісні і якісні характеристики цих територій та об'єктів, їх природоохоронну, наукову, освітню, виховну, рекреаційну й іншу цінність.

Державний кадастр природних територій курортів України ведеться відповідно до Закону України «Про курорти» від 5 жовтня 2000 № 2026 – III<sup>12</sup>, постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку створення і ведення Державного кадастру природних територій курортів» від 23 травня 2001 р. № 562<sup>13</sup>. Державний кадастр природних територій курортів є зводом відомостей у текстовій, цифровій та графічній (картографічній) формі про правовий статус, належність, режим, географічне положення, площу, кліматичні особливості, види та запаси природних лікувальних ресурсів, якісні характеристики природних

територій курортів, їх лікувальну, профілактичну, реабілітаційну, природоохоронну, наукову, рекреаційну та іншу цінність.

Ведення державного кадастру природних лікувальних ресурсів здійснюється відповідно до Закону України «Про курорти» від 5 жовтня 2000 № 2026 - III, постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку створення і ведення Державного кадастру природних лікувальних ресурсів» від 26 липня 2001 р. № 872<sup>14</sup>, наказу Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Інструкції по створенню і веденню Державного кадастру природних лікувальних ресурсів» від 23 вересня 2009 р. № 687<sup>15</sup>. Державний кадастр природних лікувальних ресурсів є зводом відомостей про кількість, якість та інші важливі характеристики всіх природних лікувальних ресурсів, що виявлені та підраховані на території України, а також можливі обсяги, способи і режими їх використання.

Ведення містобудівного кадастру населених пунктів відбувається відповідно до Закону України «Про основи містобудування» від 16 листопада 1992 р. № 2780-ХІІ<sup>16</sup>, постанови Кабінету Міністрів України «Про містобудівний кадастр населених пунктів» від 25 березня 1993 р. № 224<sup>17</sup>, ДБН Б.1-1-93. СМБД. Порядок створення і ведення містобудівних кадастрів населених пунктів<sup>18</sup>. Містобудівний кадастр населених пунктів - це система даних про населені пункти, їхні функціональні зони, окремі території та земельні ділянки, будинки й споруди, соціальну, інженерну і транспортну інфраструктуру, екологічні та інженерно-геологічні умови.

Державний кадастр тваринного світу ведеться відповідно до Закону України «Про тваринний світ» від 13 січня 2001 р. № 2894-III<sup>19</sup>, постанови Кабінету Міністрів України «Про порядок ведення державного кадастру тваринного світу» від 15 листопада 1994 р. № 772<sup>20</sup>. Державний кадастр тваринного світу - систематизована сукупність відомостей про географічне поширення видів (груп видів) тварин, їх чисельність і стан, характеристики середовища їх перебування і сучасного господарського використання, а також інших даних, необхідних для забезпечення охорони і раціонального використання тваринного світу.

Ведення державного земельного кадастру відбувається відповідно до Земельного кодексу України<sup>21</sup>. Державний земельний кадастр – це єдина державна система земельно-кадастрових робіт, яка встановлює процедуру визнання факту виникнення або припинення права власності і права користування земельними ділянками та містить сукупність відомостей і документів про місце розташування та правовий режим цих ділянок, їх оцінку, класифікацію земель, кількість та якість характеристик, розподіл серед власників землі та землекористувачів.

О.М. Колотінская у свої дослідженнях провадила визначення юридичної природи природно - ресурсових кадастрів, в тому числі державного земельного кадастру в РССР. Її бачення природно – ресурсових кадастрів еволюціонувало від положення щодо існування єдиного кадастру природних ресурсів<sup>22</sup> до необхідності існування єдиної системи кадастру як систематизованого зводу даних про всі природні ресурси<sup>23</sup>.

Земля, вода, ліси, надра постійно взаємодіють. Земля є просторовою базою для розташування водних ресурсів, лісів, надр тощо. Відтак логічним є твердження законодавця про те, що державний земельний кадастр є основою для ведення кадастрів інших природних ресурсів. В тій чи іншій мірі це твердження знаходить своє втілення під час ведення державного кадастру родовищ і проявів корисних копалин, державного лісового кадастру, державного водного кадастру, державно-

го кадастру територій та об'єктів природно – заповідного фонду, державного кадастру природних територій курортів, державного кадастру природних лікувальних ресурсів, містобудівного кадастру населених пунктів, державного кадастру тваринного світу. Зокрема державний лісовий кадастр ведеться на основі державного земельного кадастру.

При цьому з часу проведення О.М. Колотінською дослідження правових основ природно – ресурсових кадастрів, сучасні кадастри так і не стали впорядкованою та взаємозалежною системою, а залишилися неорганізованою, сумативною системою<sup>24</sup>. Ми вважаємо, що наявна сукупність кадастрів має бути перетворена на взаємозалежну систему. Ця система володітиме внутрішньою організацією, а зв'язок між її складовими компонентами носитиме істотний характер. При включенні або виключенні тих чи інших компонентів як у системі, так і в її компонентах відбуватимуться якісні зміни. Включення або виключення тих чи інших компонентів не призводитиме лише до звичайного збільшення або зменшення розмірів системи. Кожен з компонентів системи не буде автономним, його зміни не залежатимуть лише від нього, оскільки зв'язки між компонентами носитимуть стійкий характер. Існуванню такої системи сприятиме автоматизація ведення наявних кадастрів, яка базуватиметься на використанні ГІС – технологій<sup>25</sup>.

Загальні положення, зокрема вимоги щодо повноти інформації про об'єкти кадастрів, достовірності цієї інформації можна поширити на діяльність з ведення усіх кадастрів. Разом з тим відомостям щодо землі, води, лісів, тощо притаманна своя специфіка. На цій підставі, ми вважаємо, що вести таку систему кадастрів має не один орган, а спеціалізовані органи, компетенція яких пов'язана з регулювання діяльності щодо відповідних природних ресурсів, природних об'єктів тощо. Останні мають взаємодіяти та координувати свою діяльність в частині ведення єдиної системи кадастрів.

На нашу думку, оформити наявну систему доцільно шляхом прийняття Закону України «Про кадастри». У юридичній літературі висловлена пропозиція щодо необхідності розроблення та прийняття Закону України «Про державні кадастри природних ресурсів», в якому, враховуючи специфіку кадастрових об'єктів, потрібно визначити місце і значення кожного кадастру і закріпити єдині загальні положення по відношенню до всіх державних кадастрів і таким чином узгодити їх між собою та привести у певну відповідність<sup>26</sup>. Щодо запропонованого положення варто мати на увазі наступні дві обставини. По – перше, об'єктами існуючих кадастрів є не лише природні ресурси. По-друге, кадастри ведуться не лише органами виконавчої влади, а й органами місцевого самоврядування та іншими підприємствами, установами, організаціями. Відтак не всі кадастри можна вважати державними. В Законі України «Про кадастри» доцільно передбачити: загальні положення притаманні діяльності з ведення усіх викладених вище кадастрів, спеціальні положення притаманні діяльності з ведення відповідних кадастрів, систему кадастрів, механізм функціонування та взаємодії цієї системи, органи та їх компетенцію щодо ведення відповідних кадастрів, механізм взаємодії та координації діяльності цих органів, вид нормативного акту, яким встановлюватиметься порядок ведення кадастрів, що входять до системи. Спробою запровадити єдину систему кадастрів є передбачені постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про регіональні кадастри природних ресурсів» від 28 грудня 2001 р. № 1781<sup>27</sup> регіональні кадастри природних ресурсів. Ці кадастри є систематизованим зведенням відомостей про кількісні, якісні та інші характери-

стики усіх природних ресурсів, виявлених на території АПК, областей, м. Києва та Севастополя, а також про обсяг, характер і режим їх використання.

За кількістю об'єктів щодо яких кадастри містять інформацію можна розрізняти: а) кадастр об'єкту одного виду; б) багатовидовий кадастр. Кадастр об'єкту одного виду містить інформацію щодо одного об'єкту, – природні території курортів у випадку державного кадастру природних територій, природні лікувальні ресурси у випадку державного кадастру природних лікувальних ресурсів тощо. Багатовидовий кадастр містить інформацію щодо багатьох об'єктів, – земельні ресурси, водні ресурси, природні рослинні ресурси, ресурси тваринного світу тощо у випадку регіонального кадастру природних ресурсів.

За територією поширення можна розрізняти: а) державний кадастр, б) регіональний кадастр; в) змішаний кадастр. Дія державного кадастру поширюється на всю територію України. Державний кадастр тваринного світу ведеться на всій території України. Дія регіонального кадастру поширюється на певну територію, регіон. Зокрема, містобудівний кадастр ведеться на окремий населений пункт. Дія змішаного кадастру фактично поширюється на всю територію України. Разом з тим певним регіонам притаманні свої особливості. Зокрема земельний кадастр ведеться поряд з уповноваженим органом виконавчої влади з питань земельних ресурсів органами місцевого самоврядування, – зокрема Головним управлінням земельних ресурсів виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації)<sup>28</sup>. Відомості земельного кадастру у м. Києві не входять в загальну інформаційну систему державного земельного кадастру. Відтак земельний кадастр, який функціонує за викладеною вище схемою не можна вважати державним кадастром, за територією свого поширення він є змішаним кадастром.

За суб'єктами ведення кадастру можна розрізняти: а) кадастр, який ведеться органами виконавчої влади (державний земельний кадастр має вестись уповноваженим органом виконавчої влади з питань земельних ресурсів); б) кадастр, який ведеться органами місцевого самоврядування (ведення земельного кадастру у м. Києві здійснює Головне управління земельних ресурсів виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації)).

За джерелом фінансування можна виділити: а) кадастри, які ведуться за рахунок коштів державного бюджету (створення і ведення державного кадастру природних територій курортів здійснюється в межах асигнувань, що передбачаються у державному бюджеті України на відповідний рік); б) кадастри, які ведуться за рахунок місцевого бюджету (містобудівний кадастр ведеться за рахунок коштів місцевого бюджету); в) кадастри, які ведуться за рахунок змішаних джерел коштів (ведення державного кадастру тваринного світу фінансується за рахунок державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим, місцевих бюджетів, республіканського та місцевих позабюджетних фондів охорони навколишнього природного середовища).

Взаємодія держави та територіальної громади будується за принципом розширення повноважень органів місцевого самоврядування<sup>29</sup>. Виходячи з цього принципу та беручи до уваги запропоновані критерії класифікації кадастрів ми вважаємо, за доцільне запровадити замість державного земельного кадастру змішаний земельний кадастр. Такий кадастр буде вестись органом виконавчої влади з питань земельних ресурсів спільно з органами місцевого самоврядування. Органи місцевого самоврядування будуть вести земельний кадастр в межах населених

пунктів, а орган виконавчої влади з питань земельних ресурсів, - за межами населених пунктів. Для координації діяльності орган виконавчої влади з питань земельних ресурсів разом з органами місцевого самоврядування створюватимуть координаційну комісію з питань ведення земельного кадастру. Джерела фінансування діяльності з ведення земельного кадастру будуть змішані, - за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів.

За видом нормативно – правового акту, яким визначений порядок ведення кадастру можна виділити: а) кадастри, порядок ведення яких має встановлюватися законом (порядок ведення державного земельного кадастру має встановлюватися законом); б) кадастри, порядок ведення яких встановлюється підзаконним нормативно – правовим актом (державний кадастр природних територій курортів України створюється та ведеться в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України).

Об'єктами кадастрів, порядок ведення яких встановлюється підзаконним нормативно – правовим актом, є ліси, вода, надра, тощо. Наявність всебічної та повної інформації про кількісні, якісні та інші характеристики стосовно цих об'єктів є не менш важливим для суспільства ніж наявність аналогічної інформації стосовно землі. При цьому порядок ведення державного земельного кадастру має встановлюватися законом, а порядок ведення викладених вище кадастрів встановлюється підзаконним нормативно – правовим актом. За цих умов, ми вважаємо, що порядок ведення не лише земельного кадастру, а й решти кадастрів має встановлюватися законом.

Таким чином, проведене дослідження дозволило провести класифікацію та визначити види природних та інших кадастрів. Обґрунтовано, що наявна сукупність кадастрів має утворити єдину систему. Існуванню такої системи сприятиме автоматизація ведення наявних кадастрів, яка базуватиметься на використанні ГІС – технологій. Вести таку систему кадастрів має не один орган, а спеціалізовані органи, компетенція яких пов'язана з регулювання діяльності щодо відповідних природних ресурсів, природних об'єктів тощо. Оформити наявну систему доцільно шляхом прийняття Закону України «Про кадастри». Запропоновано запровадити замість державного земельного кадастру змішаний земельний кадастр. Такий кадастр буде вестись органом виконавчої влади з питань земельних ресурсів спільно з органами місцевого самоврядування. Органи місцевого самоврядування будуть вести земельний кадастр в межах населених пунктів, а орган виконавчої влади з питань земельних ресурсів, - за межами населених пунктів. Встановлені положення сприятимуть подальшому запровадженню комплексного правового регулювання діяльності з ведення природних та інших кадастрів.

1. *Колотинская Е.Н.* Правовые вопросы теории государственного земельного кадастра в СССР. – М.: МГУ, 1982. – С. 5 – 14; *Колотинская Е.Н.* Правовые основы природно – ресурсových кадастров в СССР. – М.: МГУ, 1986. – С. 18-35. 2. *Яремак З.В.* Систематизация правовых норм в галузі ведення державних кадастрів природних ресурсів // Сучасне земельне, аграрне, екологічне та природоресурсне право: актуальні проблеми теорії та практики: матеріали міжнародної науково – практичної конференції (21–22 травня 2010 р.). – Біла Церква: БНАУ, 2010. – С.122 – 124. 3. *Кодекс України про Надра* від 27 липня 1994 р. № 132/94 – ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 36. – Ст. 340. 4. *Постанова* Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку державного обліку родовищ, запасів і проявів корисних копалин» від 31 січня 1995 р. № 75 // Офіційний сайт Верховної Ради України // [Електронний ресурс] – Режим досту-



пу: (<http://www.zakon.rada.gov.ua>). **5.** Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 р. № 3852–ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 17. – Ст. 99. **6.** *Постанова* Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку ведення державного лісового кадастру та обліку лісів» від 20 червня 2007 р. № 848 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 46. – Ст. 74. **7.** *Водний кодекс* України від 6 червня 1995 р. № 213/95 – ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 24. – Ст. 189. **8.** *Постанова* Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку ведення державного водного кадастру» від 8 квітня 1996 № 413 // Офіційний сайт Верховної Ради України (<http://www.zakon.rada.gov.ua>). – 2010. – 23 червня. **9.** *Закон* України «Про природно-заповідний фонд України» від 16 червня 1992 р. № 2456 – ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 34. – Ст. 502. **10.** *Закон* України «Про загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000 – 2015 роки» від 21 серпня 2000 р. № 1989 – ІІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 47. – Ст. 405. **11.** *Наказ* Міністерства охорони навколишнього природного середовища України «Про затвердження Інструкції про зміст та складання документації державного кадастру територій та об'єктів природно – заповідного фонду України» від 16 лютого 2005 р. № 67 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 11. – Ст. 68. **12.** *Закон* України «Про курорти» від 5 жовтня 2000 № 2026 – ІІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 50. – Ст. 435. **13.** *Постанова* Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку створення і ведення Державного кадастру природних курортів» від 23 травня 2001 р. № 562 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 21. – Ст. 221. **14.** *Постанова* Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку створення і ведення Державного кадастру природних лікувальних ресурсів» від 26 липня 2001 р. № 872 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 31. – Ст. 86. **15.** *Наказ* Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Інструкції по створенню і веденню Державного кадастру природних лікувальних ресурсів» від 23 вересня 2009 р. № 687 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 12. – Ст. 150. **16.** *Закон* України «Про основи містобудування» від 16 листопада 1992 р. № 2780 – ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 52. – Ст. 683. **17.** *Постанова* Кабінету Міністрів України «Про містобудівний кадастр населених пунктів» від 25 березня 1993 р. № 224 // Офіційний сайт Верховної Ради України // <http://www.zakon.rada.gov.ua>. **18.** ДБН Б.1-1-93. СМБД. Порядок створення і ведення містобудівних кадастрів населених пунктів // Офіційний сайт України Строительной // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://budinfo.com.ua> **19.** *Закон* України «Про тваринний світ» від 13 січня 2001 р. № 2894 – ІІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 14. – Ст. 97. **20.** *Постанова* Кабінету Міністрів України «Про порядок ведення державного кадастру тваринного світу» від 15 листопада 1994 р. № 772 // Офіційний сайт Верховної Ради України // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua> **21.** *Земельний кодекс* України від 25 жовтня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3-4. – Ст. 27. **22.** *Колотинская Е.Н.* Правовые вопросы теории государственного земельного кадастра в СССР. – М.: МГУ, 1982. – С. 5–14. **23.** *Колотинская Е.Н.* Правовые основы природно – ресурсных кадастров в СССР. – М.: МГУ, 1986. – С. 18 – 35. **24.** *Колотинская Е.Н.* Правовые основы природно-ресурсовых кадастров в СССР. – М.: МГУ, 1986. – С. 35. **25.** *Методичні основи грошової оцінки земель в Україні:* навчальний посібник / Дехтяренко Ю.Ф., Лихогруд М.Г., Манцевич Ю.М., Палеха Ю.М. – К.: Профі, 2007. – С.122. **26.** *Яремак З.В.* Систематизація правових норм в галузі ведення державних кадастрів природних ресурсів // Сучасне земельне, аграрне, екологічне та природоресурсне право: актуальні проблеми теорії та практики: матеріали міжнародної науково – практичної конференції (21– 22 травня 2010 р.). – Біла Церква: БНАУ, 2010. – С. 122–124. **27.** *Постанова* Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про регіональні кадастри природних ресурсів» від 28 грудня 2001 р. № 1781 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 1. – Ст. 87. **28.** *Рішення* Київської міської ради «Про затвердження Положення про Головне управління земельних ресурсів виконавчого органу Київради (Київської міської державної адміністрації)» від 19 грудня

2002 року № 182/342 // Ліга Закон; Рішення Київської міської ради «Про питання управління земельними ресурсами в м. Києві» від 23 травня 2002 року № 18/18 // Ліга Закон. **29.** *Батанов О.В.* Територіальна громада – основа місцевого самоврядування в Україні: монографія. – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. – 260 с.